

3. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів; словосполучень / уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с. – (Словники України).

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) В 27 / укл. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

5. Токарська А.С. Правові аспекти суспільної комунікації: монографія / А.С. Токарська. – Львів: ЛьвДУВС, 2008. – 144 с.

6. Филипс Л.Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод: [пер. с англ.] / Л.Дж. Филипс, М.В. Йоргенсен. – Х.: Изд-во гуманитарный Центр, 2004. – 336 с.

7. Токарська А.С. Комунікація у праві та правоохоронній діяльності / А.С. Токарська // ЛЮІ МВС України. – Львів, 2005. – 284 с.

Кость С.П. Правовой и юридический газетные дискурсы: вопрос дифференциации.

Рассматриваются вопросы дифференциации правового и юридическо-го газетных дискурсов. Определены дефиниции понятий «правовой газетный дискурс», «юридический газетный дискурс». Выделены основные типы правового и юридического газетных дискурсов.

Ключевые слова: правовая коммуникация, право, правовой газетный дискурс, юридический газетный дискурс, средства массовой информации.

Kost S.P. Legal and law newspaper discourse: the differentiation issue.

The article deals with the differentiation issue of the legal and juridical newspaper discourses. The definitions of the «juridical newspaper discourse», «legal newspaper discourse» concepts are outlined. The main types of law and legal newspaper discourses are distinguished.

Key words: legal communication, law, legal newspaper discourse, juridical newspaper discourse, media.

Стаття надійшла 12 березня 2013 р.

УДК 340.132

Н.Я. Лепіш

ФУНКЦІЇ АКТИВ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

Розглянуто основні наукові підходи до розуміння суті функцій активів тлумачення норм права. Розкрито роль функцій інтерпретаційних активів у процесі розвитку національної правової системи України.

Ключові слова: функція, акт тлумачення, норма права, інтерпретаційний акт, судові тлумачення, законність.

Постановка проблеми. Питання функцій актів тлумачення норм права потребує докладного вивчення, для того, щоб зрозуміти функціональне призначення правотлумачної діяльності. Функції актів тлумачення норм права мають велике значення для правового регулювання, забезпечення законності і правопорядку, якості оптимального функціонування і розвитку національної правової системи.

Мета статті – розкрити зміст функцій актів тлумачення норм права у процесі розвитку та якості функціонування національної правової системи України.

Стан дослідження. Питання функцій актів тлумачення норм права недостатньо досліджено і в теорії держави і права, і в юридичній літературі. Окремі аспекти означеної проблеми розглядали такі науковців-юристи: С.С. Алексєєв, Н.Н. Вопленко, Л.Г. Матвєєва, П.М. Рабінович, А.Н. Шаранов, В.Н. Хропанюк, В.А. Четвернін, М.М. Цвік та ін.

Виклад основних положень. Термін «функція» досить багатогранний, він придатний для характеристики будь-яких динамічних структур. Це зумовлено специфікою пізнавальних завдань тих наук, у яких його використовують (математика, біологія, соціологія, юриспруденція). Однак у більшості випадків з функцією пов'язують спрямований вплив системи (структури, цілого) на конкретні сторони зовнішнього середовища [1, с. 316].

Розглянемо, що таке «функція». У словнику іншомовних слів зазначено, що «функція» (від лат. «functio» виконання) означає обов'язок, коло діяльності; призначення, роль [2, с. 556]. Філософський словник визначає функцію як «зовнішній вияв властивостей будь-якого об'єкта в конкретній системі відносин» [3, с. 504–505]. Дещо ширше тлумачення цього терміна наведено в «Новому тлумачному словнику української мови», а саме: 1) явище, що залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; 2) робота будь-кого, будь-чого, обов'язок, повинність, місія [4, с. 707].

Що ж стосується безпосередньо функцій інтерпретаційних актів, то А. М. Шаранов, зокрема, зауважує, що:

- 1) відсутня загальна теорія функцій актів тлумачення норм права;
- 2) автори описують переважно функції інтерпретаційних актів судових органів;
- 3) ніхто з науковців не виділяє ознак функцій актів тлумачення;
- 4) немає науково обґрунтованої дефініції цього поняття;

5) досить обмеженими є класифікації функцій актів тлумачення та поділ їх на окремі види;

б) нерідко ототожнюють функції права і функції інтерпретаційних актів. Насправді ж про функції права і функції актів тлумачення може йтися тільки тоді, коли вони є засобами діючих суб'єктів й учасників юридичної практики [5, с. 80–81].

На багатоаспектності інтерпретаційних актів наголошує М.М. Вовпенко, зауважуючи, що їх можна розглядати як:

- а) одну з правових форм здійснення державою своїх функцій;
- б) засіб зміцнення законності в діяльності правозастосовних органів;
- в) як одну із форм правової пропаганди;
- г) як метод підвищення ефективності правового регулювання [6, с. 58].

Цей же науковець однією з найважливіших функцій актів тлумачення вважає функцію контролю і нагляду, яку здійснюють компетентні органи за допомогою офіційних роз'яснень сенсу і порядку застосування правових норм.

Л.Г. Матвеева акцентує увагу на тому, що інтерпретаційні акти виконують відповідні функції і слугують елементом механізму правового регулювання суспільних відносин [7, с. 72]. Це окремий вид правових актів, юридична природа яких виражається в їх сутності як інструменту забезпечення умов реалізації нормативних приписів, а соціальна – у тому, що вони є засобом забезпечення безперервності правового регулювання. Вони виступають засобом формальної визначеності права, дієвим інструментом однакової, правильної й ефективної реалізації нормативних актів. Інтерпретаційні акти спрямовані на оптимізацію правового регулювання, на унеможливлення свавілля з боку окремих осіб і на досягнення стійких суспільних відносин, стабільності правового статусу людини [7, с. 106, 117].

Загалом можна виокремити такі функції актів тлумачення норм права:

Функція конкретизації, уточнення нормативних приписів. Ця функція може виявлятися по-різному під час нормативного і казуального тлумачення, однак спільним є те, що тлумачуваній нормі не має надаватися нового сенсу.

Функція забезпечення єдності законності. Завжди існує небезпека того, що в різних регіонах країни, у різних державних структурах складатиметься особлива практика застосування законодавства, засно-

вана на особистому, відмінному від інших, представленні про дійсний сенс тих чи інших нормативних приписів. Акти офіційного тлумачення усувають подібні відмінності та забезпечують єдине розуміння законів у масштабах усєї країни.

Функція заперечення довільного застосування нормативних приписів. Багато органів й осіб, які наділені владними повноваженнями, використовують законодавчі неточності у своїх інтересах, надаючи нормам права вигідного для них самих змісту. За наявності акта офіційного тлумачення в суб'єктів права з'являється можливість домогтися справедливого, відповідного не тільки букві, але й духу закону, рішення [8, с. 168].

Функція забезпечення безперервності правового регулювання. Окрім застосування законів відповідно до їх справжнього змісту, може бути й інша крайність, коли суб'єкти утримуються від реалізації незрозумілого (неточного) нормативно-правового акта, щоб уникнути помилок й ускладнень у майбутньому, пов'язаних з його неправильним застосуванням. Інтерпретаційний акт, усуваючи неясність нормативного припису, сприяє функціонуванню механізму правового регулювання без збоїв [8, с. 169].

Функція сигналізування про наявні недоліки в нормативно-правових актах. Розкриваючи сенс того чи іншого нормативного припису, суб'єкт офіційного тлумачення одночасно вказує правотворчому органу на приховані у виданих ним актах вади технічного або юридичного характеру. Це є своєрідним сигналом про необхідність удосконалення законодавства.

Функція підвищення рівня правової культури. Ознайомлюючись із змістом інтерпретаційних актів, із роз'ясненнями чинного законодавства, зацікавлені суб'єкти не тільки засвоюють правильне розуміння конкретної правової норми, але й осягають логіку тлумачення, що дозволяє їм надалі правильно підходити до реалізації і цієї норми, й інших норм права.

Особливо яскраво ця функція виражається в рішеннях Конституційного Суду, які містять докладне, комплексне тлумачення досліджуваних нормативних приписів [8, с. 169].

Правозабезпечувальна функція. Деякі акти тлумачення видаються для забезпечення єдності й ефективності правозастосовної практики [9, с. 373].

Щодо ознак функцій актів офіційного юридичного тлумачення, то зауважмо наступне:

1. У функціях виражається активна, динамічна роль актів тлумачення в інтерпретаційній та юридичній практиці загалом (регулювання, закріплення, охорона, розвиток) суспільних відносин.

2. Про функціонування актів тлумачення можна говорити лише в тому випадку, коли мати на увазі діючих суб'єктів юридичної практики (правотворчої, практики реалізації права, інтерпретаційної практики, судової тощо).

3. Функція актів тлумачення – це відносно відособлений напрямок більш-менш однорідного впливу (регулятивний, компенсаційний тощо) на ті чи інші сфери (економічну, політичну, соціальну, духовну та ін.) суспільного життя.

4. Функції безпосередньо пов'язані із завданнями та цілями, що стоять перед інтерпретатором. Тому вони завжди становлять собою цілеспрямований вплив актів офіційного тлумачення на реальну дійсність [1, с. 84].

5. До функцій зараховують лише позитивні, прогресивні напрямки впливу актів офіційного тлумачення на всі сфери життєдіяльності людей, колективів та організацій. Негативний вплив потрібно розглядати як дисфункції.

6. У функціях предметно конкретизуються властивості актів офіційного юридичного тлумачення (обов'язковість, гарантованість), їх зміст (нормативні, казуальні роз'яснення) і форми (наприклад, постанови Конституційного Суду України).

7. На функції актів офіційного тлумачення істотно впливає їх структура і навпаки.

8. У функціях інтерпретаційних актів відображається їх роль, загальносоціальне і спеціально-юридичне призначення у правовому регулюванні суспільних відносин [10, с. 85].

Варто зауважити, що досліджень категорії «функції актів тлумачення» в загальній теорії права, по суті не проводилося. Однак спеціальними об'єктами наукового аналізу були питання про функції застосування права, а також про функції офіційного і неофіційного тлумачення.

Вважаємо, що, вивчаючи цю категорію, треба розрізнати загальні і спеціальні функції тлумачення права. Загальні – це основні канали та напрямки впливу актів тлумачення на правотворчість, правореалізацію і всю юридичну життєдіяльність суспільства, спеціальні – особливі функції актів тлумачення права, які вони виконують, супроводжуючи правозастосування і обслуговуючи їх [10, с. 136].

Ми вже зауважували, що науковці найчастіше виділяють функції актів саме судового тлумачення. Так, російський учений В.В. Тарасова групує їх на загальні та спеціальні.

До *загальних* функцій вона зараховує функції, властиві праву й актам судового тлумачення як соціально-правовому явищу, а саме:

а) виховну функцію, яка виявляється в тому, що акти судового тлумачення мають виховне значення для суб'єктів правовідносин;

б) ідеологічну функцію, оскільки вони містяться в актах роз'яснювальних юридичних приписів, то забезпечують однакове і правильне їх розуміння та застосування, що сприяє зміцненню законності та правопорядку, формуванню державної ідеології;

в) пізнавальну функцію, суть якої виражається в тому, що через осмислення зазначених актів пізнається не лише державна воля законодавця, але й саме життя, реальна дійсність;

г) інформаційну функцію, за допомогою якої акти судового тлумачення доводять до всіх громадян, їх колективів, організацій, посадових осіб державну волю – волю суспільства, виражену законодавцем [11, с. 67].

Спеціальні функції, – пише В.В. Тарасова, – конкретизують службову роль актів судового тлумачення. Найвагомішою серед них є регулятивна функція, суть якої полягає в регулюванні суспільних відносин; «однак в її основі лежать не норми права, а допоміжні правила, за допомогою яких суб'єкти реалізують правові норми». За допомогою цих правил акти тлумачення впливають на суспільні відносини, спрямовуючи їх у русло норми права, дозволяють правильно зрозуміти права та обов'язки, надані чинним законодавством суб'єктові.

Охоронна функція, як спеціальна функція актів судового тлумачення, виражається в тому, що ці акти сприяють охороні, захисту суспільних, групових та індивідуальних інтересів [11, с. 70], зміцненню законності та правопорядку.

Специфічною функцією актів судового тлумачення є і забезпечувальна, оскільки ці акти забезпечують оптимальні результати в роботі судів.

В. В. Тарасова виділяє також правовстановлювальну функцію, оскільки «тлумачення, яке переважно дається Конституційним Судом України за скаргами громадян і за запитами судів, прямо обґрунтовується необхідністю встановлення законних прав та інтересів громадян. Це стосується й діяльності інших судів усіх ланок судової системи» [11, с. 70].

Висновки. Кожна функція акта тлумачення норм права відіграє важливу роль у процесі розвитку та якості функціонування національної правової системи. Докладне вивчення системи функцій актів тлумачення необхідне для кращого розуміння функціонального призначення правотлумачної діяльності. Деякі функції інтерпретаційних актів виявляються на стадії розгляду і вирішення юридичних справ, інші ж – діють одночасно на декількох стадіях механізму самовдосконалення правозастосування.

1. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

2. Словарь иностранных слов. – [18-е изд.]. – М.: Русский язык, 1989. – 624 с.

3. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1986. – 590 с.

4. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. – К.: Аконіт, 1999. – Т. 1. – 910 с.

5. Шаранов А.Н. Сущность и пределы (сферы) действия актов официального юридического толкования (проблемы теории и практики): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Антон Николаевич Шаранов. – Я., 2004. – 209 с.

6. Вовленко Н.Н. Официальное толкование норм права / Н.Н. Вовленко. – М.: Юрид. лит., 1976. – 118 с.

7. Матвеева Л.Г. Интерпретаційні акти як різновид правових актів / Л. Г. Матвеева // Вісн. Одес. ін-ту внутр. справ. – 2000. – № 2. – С. 114–117.

8. Михайлович Д.М. Официальное толкование закона: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Михайлович Дмитрий Марьянович. – Харьков, 2003. – 204 с.

9. Теория государства и права: учеб. для юрид. вуз. и фак. / под ред. В.М. Корельского и В.Д. Первалова. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – 570 с.

10. Гаврилов Д.А. Правоприменительное толкование: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Гаврилов Дмитрий Анатольевич. – В., 2000. – 236 с.

11. Тарасова В.В. Акты судебного толкования правовых норм: юридическая природа и классификация / В.В. Тарасова; под ред. М.И. Байтина. – Саратов: Изд-во СГАП, 2002. – 152 с.

Лепиш Н.Я. Функции актов толкования норм права.

Рассмотрены основные научные подходы к пониманию сущности функций актов толкования норм права. Раскрыта роль функций интерпретационных актов в процессе развития национальной правовой системы Украины.

Ключевые слова: *функция, акт толкования, норма права, интерпретационный акт, судебное толкование, законность.*

Lepish N.Y. Acts functions of the law interpretation.

The article deals with the main scientific approaches to the understanding of the acts functions of the law interpretation. The role of the functions interpretative acts in the development of the national legal system of Ukraine is disclosed.

Key words: *function, the act of the interpretation, the rule of law, interpretive act, judicial interpretation legitimacy.*

Стаття надійшла 20 лютого 2013 р.

УДК 172.15:35:(100)

В.І. Ряшко

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ГЕГЕЛІЯ

У статті робиться спроба розкрити деякі аспекти науково-педагогічної діяльності Гегеля.

Ключові слова: *наука, освіта, педагогіка, педагог, виховання, діяльність, особистість, студент, навчальний заклад, навчальний процес, філософія.*

Постановка проблеми. Удосконалення системи підготовки фахівців для правоохоронних органів України вимагає постійного пошуку й удосконалення навчально-виховного процесу, в якому важливе місце належить професорсько-викладацькому складу ВНЗ.

Основний Закон Конституція України, Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту» покладають на професорсько-викладацький склад морально-правову відповідальність за майбутнє держави, її долю, за виховання у майбутніх фахівців високого рівня професіоналізму, духовності, культури відповідальності і патріотизму. Ця надзвичайно висока місія лягає на плечі педагога.

У цьому аспекті доцільним є вивчення історичного минулого щодо організації освіти і всього навчального процесу, серед яких чільне місце посідає педагогічна діяльність, починаючи від античності і до сьогодення. Варто зазначити, що більшість відомих вчених працювали не тільки у сфері чистої науки, але й освіти, були педагогами.

Серед них почесне місце належить геніальному німецькому філософу Г.В.Ф. Гегелю (1770–1831), який залишив велику спадщину у галузі філософії, логіки, політики, права, історії культури, етики, естетики, релігії.